

Наприклад, можна використовувати ігри.

«Усмішка». Учасники гри знайомляться з різноманітним смислів, закодованих в художньому описі посмішки, використовуючи запропоновані фрагменти текстів, аналізуючи портретну живопис, самі зображуючи різні види посмішок і складаючи психологічну партитуру опису посмішок.

«Очі. Погляд». Учасники гри спостерігають за зміною виразу очей якоїсь людини і складають партитуру його емоційного стану, роблять замальовки власних емоційних станів, виражених в невербальному поведінці, підбирають літературно-художні приклади емоційного стану.

«Картина (малюнок)». Дивлячись на картину (фотографію) учасники програвать сюжет, складають розповідь, притчу, вірші, навчаються входити в світ переживань зображених людей.

«Подарунки». У даній вправі акцент робиться на почуттях і переживаннях, які відчували учасники при згадці про подарунки у своєму житті (чи це люди, предмети, події).

3. Застосовувати методики для розвитку гуманної спрямованості особистості, які є ефективним засобом підвищення рівня емпатії. Можна використовувати опитувальники для визначення цінностей, мотивів і рис особистості, її спрямованості, оцінки комунікативних здібностей та міжособистісних відносин. Подібні методики вивчають і розвивають серцевий потенціал і творчу уяву особистості. Художнє пізнання має особливі психічні механізми, відмінні від тих, які мають місце в логічному мисленні. Тому успішне виховання емпатії та емпатійної поведінки можливо через художню літературу, музику, малювання, театральне мистецтво та інші засоби виховного впливу на внутрішній світ людини.

Література

1. Бойко В. В. Енергія емоцій у спілкуванні: погляд на себе і на інших. – М., 1996. – С. 100-189.
2. Бондаренко І. В. Формування емпатії у фахівців в умовах вищої професійної освіти // Соціально-економічні та технічні системи: Дослідження, проектування, оптимізація. – 2007.
3. Гальперін П.Я. Введення в психологію. – М.: МГУ, 1996.
4. Гаврилова Т. П. Поняття емпатії в зарубіжній психології // Питання психології. – 1975. – № 2. – С. 147-157.
5. Курпатов А., Альохін О.М. Індивідуальні відносини. Теорія і практика емпатії. – М.: Олма Медіа Груп, 2007.
6. Сутуріна Ю.В. Емпатія як професійно значуща властивість особистості // Вісник Бурятського державного університету. – 2008. – № 5. – С. 108-113.
7. Методики самопізнання майбутнього лідера: [збірник тестових методик] / Упоряд. М. В. Гриньова, Ю. П. Кращенко, Н. В. Беляєва. – Полтава: Видавець Шевченко Р. В., 2011. – 116 с.

ПРОБЛЕМИ ТУРИСТСЬКОЇ РОБОТИ В ЗАГАЛЬНООСВІТНІХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ

Боярська Т.Ю. (м. Полтава, Україна)

В Україні склалася і успішно діє система дитячо-юнацького туризму, яка є невід'ємною складовою загальної освіти.

Протягом останніх років органи управління освітою на місцях, навчальні заклади активізували роботу щодо виховання підростаючого покоління, пропагування здорового способу життя, розвитку учнівського та студентського самоврядування, залучення батьківської громадськості до виконання основних функцій закладу.

У своїй діяльності навчальні заклади нерідко стикаються з нагальними

проблемами, з вирішенням яких пов'язаний подальший їх розвиток.

Різноманітні форми діяльності забезпечують комплексний характер туристської діяльності у навчанні, вихованні й оздоровленні учнів, у ній закладені широкі можливості для творчої самодіяльності – спортивної, наукової, художньої, технічної, соціальної і педагогічної [5].

Основні завдання туристської діяльності полягають у тому, щоб допомогти школі у навчанні й вихованні учнів, відродити духовність, моральність, національну самосвідомість, прищеплювати любов до праці;

- залучати їх до проведення в походах пошукової та суспільно-корисної роботи;
- виховувати міцний і дружний учнівський колектив, установлювати й зміцнювати зв'язки між дітьми різних шкіл, сіл, міст, національностей;
- загартовувати учнів фізично й морально.

Проблема розвитку дитячо-юнацького туризму є надзвичайно важливою на даний час. Як свідчить аналіз літературних джерел [2; 3], туризм у поєднанні з краєзнавчою роботою є багатограним видом діяльності учнів. Він дає їм змогу самовдосконалюватися, формувати фізичні якості, яким приділяється особлива увага. Тому туризм уведено до навчальної програми «Фізична культура» для загальноосвітніх шкіл як важливий засіб підвищення рухової та соціальної активності учнів.

Змістовні, систематичні заняття туризмом позитивно впливають на духовний розвиток учнів. Вони змінюють напруження, дають позитивний вихід енергії, створюють умови для самореалізації і розвитку творчих здібностей школярів.

Аналіз педагогічної літератури та практики свідчить, що туризм також сприяє пізнавальній і дослідницькій краєзнавчій діяльності школярів й допомагає активно, емоційно пізнавати навколишнє середовище. Він базується на підвищенні рухової активності та змагальної азартності дітей під час подорожей з використанням природнокліматичних можливостей місцевості та сил природи: сонця, повітря, води. Саме туризм створює умови, які вимагають від дітей активних і самостійних дій [2].

Для збереження і розвитку туристської діяльності в загальноосвітньому навчальному закладі необхідно вирішити багато завдань, у тому числі:

1. Віддати пріоритет розвитку самодіяльного спортивного туризму. На основі екскурсійного туризму система туристської діяльності повноцінно розвиватися не буде.

Самодіяльний (спортивний, і пізнавальний) туризм потрібний загальноосвітньому навчальному закладу, тому що в його основі лежать самостійні дії учнів, а вони і є та база, той фундамент, на якому успішно йде процес навчання і виховання. [1]. Туристську діяльність у загальноосвітніх навчальних закладах треба розуміти як спільну роботу вчителів і учнів, і чим більше частка праці самих учнів в організації і проведенні туристських походів і екскурсій, тим краще для справи.

2. Викладач-організатор – головна діюча особа й основне джерело ініціативи в туристській діяльності. Принаймні він повинний таким бути. Тому необхідно постійно й енергійно спілкуватися про фізичну, технічну і туристську підготовку викладачів-організаторів.

3. Не можна впроваджувати в загальноосвітні навчальні заклади туристську роботу адміністративно-командними, насильницькими методами. Також не слід нав'язувати учасникам походів і екскурсій непосильні для них поки фізичні і розумові навантаження. Завжди треба виходити із сьогоденного рівня розвитку туристських інтересів і здібностей. Потрібно не тільки враховувати інтереси учнів, але і формувати їх.

Особливу турботу організатори туристської діяльності у загальноосвітніх

навчальних закладах повинні виявити до тих учнів, яких відносять до четвертої групи відносин (тобто пасивні учні). Треба організовувати для них секції, у яких будуть рости майбутні розрядники, інструктори, організатори і пропагандисти туризму. Система туристської роботи не буде успішно розвиватися без міцного активу учнів-туристів. Актив (секційна частина туристської діяльності) повинний якісно рости з випередженням розвитку масового туризму. Обидві ці частини тісно взаємозв'язані: масові одноденні походи, прогулянки і екскурсії стимулюють гурткову роботу, а вихованці секцій – кваліфікований актив мандрівників і краєзнавців, які дуже потрібні для розвитку і зміцнення масової туристської роботи.

4. Усіляко треба розвивати зовнішні зв'язки учнівського туризму з іншими навчальними закладами й організаціями: з станцією юних туристів, з музеями, різними товариствами, редакціями газет, туристськими клубами, секціями туризму підприємств і лісництвами, відділами культури, санепідемстанціями, досвідченими краєзнавцями і т.п.

5. У суспільстві вважається, що туристська діяльність – це відпочинок, але для загальноосвітніх навчальних закладів він – частина навчально-виховного процесу. Є професії, що забезпечують відпочинок іншим людям, їхнє навчання і виховання на туристичній стежці. Самі учні, що вже одержали фундаментальну, майже професійну інструкторську підготовку з туризму можуть брати в цьому участь.

У процесі туристської діяльності є реальна можливість використовувати учнів – досвідчених туристів у реальній справі – у виробництві туризму для свого закладу. Захоплення учнів туристською діяльністю поступово переростає в їх різноманітну діяльність, але не тільки для особистої користі, для своєї групи, а й на загальне благо свого закладу [4].

Отже, шляхи вирішення проблем туристської діяльності у межах загальноосвітніх навчальних закладів мають широкий спектр. Їх можна звести до мінімуму, а взагалі-то за наявності бажання вирішувати ці проблеми. Шляхів для вирішення проблем можна відкривати все більше і більше. Починаючи від звичайної пропаганди здорового способу життя, любові до природи, рідного краю, заохочення до участі у гуртках, секціях дітей та просвітницької роботи з батьками і закінчуючи організацією різноманітних заохочувальних походів, екскурсій, конкурсів, змагань, тощо.

Література

1. Губаненков С. М. О повышении квалификации и мастерства педагогов-туристов / С. М. Губаненков // Воспитание школьников. – 2011. – № 3. – С. 43 – 48.
2. Истомин П. И. Туристическая деятельность школьников: Вопросы теории и методики. – М.: Педагогика, 1987. – 96 с.
3. Лунячек В. Е., Багач С. В. Управління туристсько-краєзнавчою роботою у загальноосвітніх навчальних закладах: Навчально-методичний посібник до курсу «Новітні технології в управлінні освітою». – Харків: ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2011. – 43с.
4. Остапеч-Сवेशніков О. О. Система туристсько-краєзнавчої діяльності загальноосвітньої школи: Автореф. дис. док. пед. наук. – М., 1989. – 33 с.
5. Шацька М. Туристсько-краєзнавча діяльність / М. Шацька // Краєзнавство. Географія. Туризм. – 2010. – №28. – С. 10 – 12.

СУЧАСНІ МЕТОДИ ВПРОВАДЖЕННЯ ОСВІТНІХ ТЕХНОЛОГІЙ ПРИ ВИКЛАДАННІ ПРИРОДНИЧИХ ДИСЦИПЛІН

Вишар Є.В. (м. Полтава, Україна)

При викладанні природничих дисциплін використовують різні варіанти